

характеристики цілей встановлюються після розгортання цих напрямів у відповідні приватні стратегії. Інноваційна концепція стратегії регіону включає мережу приватних стратегій і містить системне уявлення про цілі та основні напрями розвитку, способи і засоби досягнення цих цілей [7, с. 77].

Заключним етапом у процесі формування концепції інноваційної стратегії розвитку регіону є розроблення загальної стратегії, яка передбачає: вибір пріоритетів розвитку відповідно до визначених критеріїв; розроблення цільових програм, що містять індикатори досягнення певних показників, алгоритм дій, обґрунтування потреби в ресурсах, розрахунок економічної ефективності; розроблення заходів, що забезпечують нормативно-правову захищеність, вдосконалення економічного механізму функціонування організаційно-правових форм господарювання; визначення кінцевих термінів реалізації стратегії.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження засвідчило, що спосіб формування і якість підготовки впливають на результативність інноваційної стратегії, зумовлюючи рівень інноваційної активності регіону. Найкращим способом розроблення регіональних стратегій є формування механізму інноваційного розвитку регіону із застосуванням стратегічного планування в інноваційній

сфері, що дає змогу підсилити позиції території за рівнем інноваційного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рудь Н.Т. Роль інноваційних стратегій у підвищенні інноваційного потенціалу регіону // Економіка. Управління. Інновації. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_37
2. Кудабаяева Л. А. Реализация стратегии индустриально-инновационного развития региона на 2003-2015 гг. URL: http://journals.manas.edu.kg/reforma/oldarchives/2011-1-49/5_1011-3924-1-PB.pdf.
3. Доценко О. Ю. Механізм інноваційного розвитку регіону // Економічний вісник Національного гірничого університету. 2012. № 3. С. 31–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2012_3_7
4. Куценко Т.М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів // Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 4. С. 308–317. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2012_4_37
5. Махотаева М.Ю., Андреев В.Н., Григорьева О.В. Методология формирования стратегии инновационного развития региона // Экономические науки. 2012. № 6 (91). С. 69–73.
6. Кутеев И.А. Инновационная составляющая стратегии развития самодостаточного, стабильно-динамичного региона // Вестник ТГУ. 2008. № 10 (66). С. 473–476.
7. Моисеев В.А., Прокофьев К.Ю. Реализация стратегии инновационного развития регионов // Вестник Псковского государственного университета. 2014. № 5. С. 75–91.

УДК 339.17(477)

Мица В.В.

керівник Центру доуніверситетської підготовки та роботи з іноземними громадянами Ужгородського національного університету

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті проаналізовано стан підприємств малого бізнесу та інфраструктури підтримки малого підприємництва Закарпатської області. Розглянуто сутність інфраструктури підтримки підприємництва, сформульовано мету створення та завдання функціонування, класифіковано елементи інфраструктури, доведено значимість інфраструктури малого підприємництва регіону. Виявлено фактори, які стримують розвиток інфраструктури підтримки малого підприємництва, що в подальших дослідженнях дадуть змогу вдосконалити систему прийняття управлінських рішень з надання державної підтримки розвитку малого бізнесу.

Ключові слова: державна підтримка малого бізнесу, підприємництво, інфраструктура підтримки малого підприємництва, фінансово-кредитна підтримка, консультаційно-інформаційні послуги, організаційно-правові послуги.

Мица В.В. РАЗВИТИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕГИОНЕ (НА ПРИМЕРЕ ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ)

В статье проанализировано состояние предприятий малого бизнеса и инфраструктуры поддержки малого предпринимательства Закарпатской области. Рассмотрена сущность инфраструктуры поддержки предпринимательства, сформулированы цель создания и задачи функционирования, классифицированы элементы инфраструктуры, доказана значимость инфраструктуры малого предпринимательства региона. Выявлены факторы, сдерживающие развитие инфраструктуры поддержки малого предпринимательства, которые в дальнейших исследованиях позволят усовершенствовать систему принятия управленческих решений по предоставлению государственной поддержки развития малого бизнеса.

Ключевые слова: государственная поддержка малого бизнеса, предпринимательство, инфраструктура поддержки малого предпринимательства, финансово-кредитная поддержка, консультационно-информационные услуги, организационно-правовые услуги.

Mitsa V.V. DEVELOPMENT OF INFRASTRUCTURE OF SUPPORT OF SMALL ENTERPRISES IN THE REGION (AT THE EXAMPLE OF THE ZACARPATHIAN REGION)

The article analyzes the state of small business enterprises and the infrastructure of small business support in the Zacarpathian region. The essence of entrepreneurship support infrastructure is considered, the purpose of creation and tasks of functioning are formulated, the classified elements of infrastructure are proved, the importance of infrastructure of small business of the region is proved. The factors that hinder the development of the infrastructure of small business support are revealed, which in further researches will allow improving the system of making managerial decisions on providing state support for the development of small business.

Keywords: state support of small business, entrepreneurship, infrastructure of small business support, financial and credit support, consulting and informational services, organizational and legal services.

Постановка проблеми. Мале підприємництво [1, с. 55] – один з найважливіших елементів економічної системи держави. В Україні здійснюється законодавча підтримка малого підприємництва на державному рівні [2–5]. Розвиток інфраструктури державою визначено як один з найбільш важливих напрямів підтримки суб'єктів малого підприємництва (далі – МП) [2, с. 13], що забезпечує стабільність функціонування малого бізнесу. Але при цьому, відповідно до даних Державної служби статистики України [6], останнім часом основні показники діяльності суб'єктів МП, як і їх кількість, знижуються, отже, за цей час сектор не отримав того статусу, на який так сподівалися. Зайняті в малому підприємстві не перевищують 30% економічно активного населення (станом на кінець 2017 року їх частка складала 28,6% [6], а частка у ВВП, згідно з різними підрахунками, складає близько 20%). Формування інфраструктури підтримки малого підприємництва (далі – ПМП) в Україні розпочалося на початку 90-х років ХХ століття з отриманням нашою державою незалежності. Елементи створювалися як на державному, так і регіональному рівнях, але відбувалося це стихійно, об'єкти створювалися з огляду на інтереси певних груп або підприємницьких об'єднань. Крім того, практично не враховувалися потреби більшості суб'єктів МП, у зв'язку з чим адекватна фінансова підтримка була відсутня як з боку державних органів, так і з боку недержавних організацій. Прийняті програми розвитку МП як у державі загалом, так і в областях зокрема не були реалізовані через відсутність або недостатнє фінансування чи нестачу кваліфікованих кадрів. У більшості областей об'єкти ПМП або існують формально, або обмежені наданням консультаційних послуг. З огляду на вищесказане можна констатувати необхідність більш глибокого дослідження цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова думка у сфері теоретичного дослідження МП, методологічного забезпечення інфраструктури його підтримки формувалася в рамках великої кількості публікацій як вітчизняних вчених, так і зарубіжних авторів. Доцільно відзначити роботи відомих зарубіжних вчених, присвячених сутності та функціям підприємництва, зокрема праці І. Ансоффа, П. Друкера, Дж.М. Кейнса, А. Маршалла, І. Шумпетера, в роботах яких закладені теоретичні основи вивчення підприємництва, досліджено його роль в економічній системі. Розвиток МП та його тенденції у сучасній Україні представлено в дослідженнях вітчизняних науковців, серед яких можна назвати таких, як А. Бутенко, С. Варналій, В. Герасимчук, С. Дрига, А. Кредісов, Т. Уманець. Розвиток МП на регіональному рівні досліджували Б. Адамов, Г. Кампо, В. Марац, О. Сідун.

Питання аналізу наявного положення та розгляду державного регулювання й методології створення інфраструктури підтримки сфери МП знайшли відображення в роботах Н. Добрової [7], Г. Колеснікової, Ю. Олівінської, А. Самоєнкової [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатню кількість наукових публікацій, які присвячені питанням інфраструктури підтримки підприємництва, відсутня єдина методологічна база формування ефективної інфраструктури підтримки малого бізнесу на регіональному рівні, що відповідає поточним економічним умовам. Саме це обумовлює актуальність дослідження.

Мета статті полягає в дослідженні стану розвитку МП у Закарпатській області, аналізі забезпечення інфраструктурою підтримки та визначення подальшого її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один з пріоритетних напрямів регіональної політики в Україні – це розвиток малого бізнесу. В економіці будь-якої країни малий бізнес є найважливішим економічним, соціальним та політичним чинником, що визначає її розвиток та відіграє колосальну роль у формуванні середнього класу, забезпечує зайнятістю значну частину населення, наповнює бюджет країни.

Аналіз матеріалів Головного управління статистики по Закарпатській області і даних Державної регуляторної служби України [9; 10] показує, що малий бізнес Закарпатської області на початку 2018 року представляли 5 788 підприємств, з яких 95,8% (5 543 од.) є малими, з яких 4 837 (83,6%) є мікропідприємствами. За останній рік намітилась тенденція збільшення кількості МП. Порівняно з 2016 роком їх кількість збільшилась на 743 одиниці, або на 15,5%. Щільність розміщення МП на території Закарпатської області з кожним роком збільшується. Так, на 1 січня 2018 року на 1 000 жителів області припадало майже 46 МП (у 2016 році – 40, у 2015 році – 48,5).

Розподіл МП у Закарпатській області за видами економічної діяльності у 2017 році відображено на рис. 1.

Розподіл МП по галузях економіки Закарпатської області має нерівномірний характер. Найбільш привабливими для малого підприємця традиційно є оптова та роздрібна торгівля, надання побутових послуг населенню (22% від загальної кількості МП), сільське господарство (20%), сфера нерухомості (12%), промисловість (13%). Сильне поширення отримали перукарські послуги, ремонт побутової техніки, установка вікон і ремонт автомобільного транспорту. Відкриваються пункти громадського харчування, що конкурують між собою за рівнем сервісу та якості обслуговування. Розширення мережі торгових підприємств стимулює підвищувати рівень якості обслуговування населення та надавати більш якісні послуги й товари на ринку.

На малих підприємствах області у 2017 році зайняті 27 282 особи (33,7% від усієї кількості зайнятих працівників області), що на 3,57% більше, ніж в аналогічному періоді 2016 року (рис. 2).

Виручка від реалізації товарів, продукції, робіт, послуг МП за 2017 рік склала 14,968 млрд. грн., що вище, ніж в аналогічному періоді 2016 року, на 28,3% (рис. 3).

Хотілося б відзначити, що частка обігу МП у 2017 році склала 30,1% від загального обсягу обігу підприємств області. Також постійно зростає сума надходжень з податків за 2017 рік склала 3 570,7 млн. грн., що на 1 566,9 млн. грн. більше, ніж у 2016 році, зокрема юридичними особами – 2 977,5 млн. грн., фізичними – 593,2 млн. грн. Станом на 1 січня 2018 року в області зареєстровано 49,6 тис. фізичних осіб-підприємців, з яких сплачують податки 41,2 тис. осіб.

Основним джерелом фінансування малого бізнесу залишаються кредити банків. На території області активно ведеться робота з фінансово-кредитної підтримки МП. Її основою є угода між адміністрацією області та Закарпатськими відділеннями низки банків. Щорічно банками приймаються програми кредитування малого бізнесу. Рішенням Ужгородської облас-

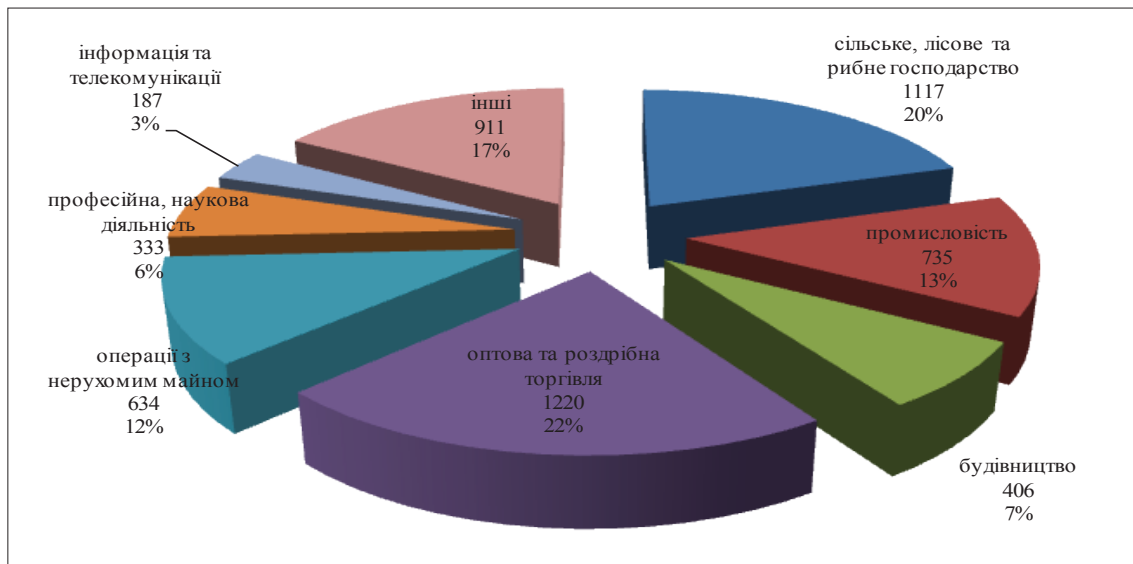

Рис. 1. Розподіл МП у Закарпатській області за видами економічної діяльності станом на 1 січня 2018 року (од., %) [9]

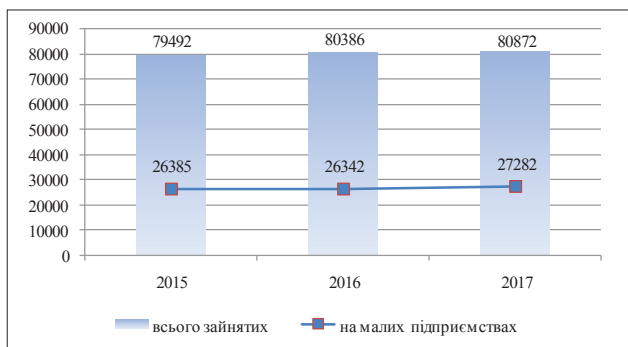

Рис. 2. Кількість зайнятих у Закарпатській області станом на кінець 2015–2017 років (ос.) [9]

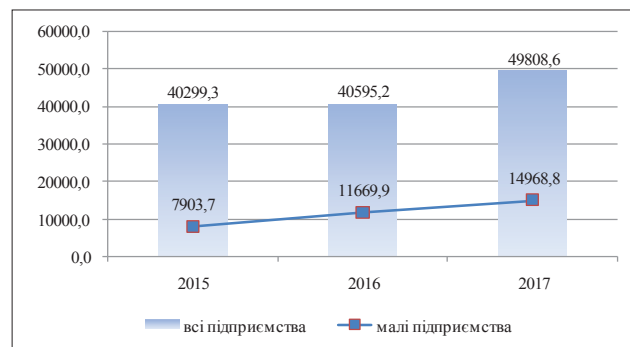

Рис. 3. Обсяг реалізації підприємств Закарпатської області за 2015–2017 роки (млн. грн.) [9]

ної ради прийнято Порядок використання коштів обласного бюджету для часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів, в рамках Програми розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2017–2018 роки [11], яка прийнята Департаментом економічного розвитку і торгівлі облдержадміністрації. Становлення й розвиток державної політики регулювання МП певною мірою знаходять своє відображення в подібних програмах підтримки малого бізнесу, де одним із заходів є створення його інфраструктури.

Стимування розвитку підприємництва пов'язане з дією низки бар'єрів, що впливають один на одного, таких як недосконалість наявного законодавства разом з відсутністю нових законотворчих ініціатив, недостатня координація різних видів державної підтримки МП, обмеженість фінансових ресурсів, відсутність достатнього стартового капіталу, відсутність доступу до довгострокових кредитів, короткі терміни їх погашення та високі процентні ставки, відмова банків взаємодіяти з малими фірмами, проблеми збуту й поставок, неплатежі підприємств, відсутність відкритого доступу до комерційної та іншої інформації, а також висока вартість отримання, надмірні адміністративні бар'єри в процесі реєстрації та отримання дозволу на оренду приміщення.

Багато в чому дозвіл такого широкого кола проблем є можливим лише через досягнення когерентності всіх інфраструктурних одиниць, які взаємодіють з малим бізнесом, органами влади всіх рівнів, громадськими та міжнародними спеціалізованими організаціями, а основною проблемою можна вважати нерозвинену інфраструктуру підтримки підприємництва (відсутність або недостатня кількість бізнес-інкубаторів, небанківських кредитних установ (наприклад, кількість кредитних спілок станом на початок 2018 року скоротилася до 378, тобто на 18,2%, або на 84 установи, порівняно з попереднім роком) бірж, лізингових компаній, технопарків тощо).

Тобто інфраструктурне забезпечення сектору МП – система з державних, приватних, громадських, комерційних, некомерційних організацій, що здійснюють діяльність з регулювання МП, які надають їм консалтингові або освітні послуги, а також майнові чи фінансові ресурси.

Мета створення системи ПМП полягає в отриманні суб'єктами МП додаткових можливостей, які повинні сприяти подоланню об'єктивних проблем, властивих малому бізнесу, як новоствореним суб'єктам, так і функціонуючим на ринку тривалий час.

Інфраструктура підтримки повинна забезпечити вирішення таких завдань:

– збільшити конкурентоспроможність суб'єктів МП, надаючи на пільгових умовах фінансові, майнові ресурси, бізнес-послуги, підвищуючи кадровий потенціал;

– сприяти самоорганізації МП, допомагаючи налагоджувати ділові зв'язки та кооперацію;

– забезпечувати захист інтересів і прав суб'єктів МП.

Інфраструктура повинна функціонувати як єдине ціле, об'єднувати певний набір елементів, а саме спеціалізовані кредитно-фінансові установи, навчальні, консалтингові центри.

Специфіка функціонування ПММП полягає в тому, що сприяння малим підприємствам виявляється, як правило, на умовах, які відрізняються від ринкових (пільгові кредити, безкоштовні консультації, дешева оренда, послуги за зниженими розцінками тощо); саме це виділяє її з великої сукупності організацій, що спеціалізуються на наданні ділових, комерційних послуг.

Базові суб'єкти інфраструктури МП здійснюють такі основні функції:

– регулювання і контроль діяльності МП;

– фінансування МП;

– забезпечення взаємодії державних органів з малими підприємствами, захист їх інтересів.

У число найбільш важливих суб'єктів інфраструктури МП входять фонди, центри підтримки та бізнес-інкубатори, а також технологічні, наукові та промислові парки. В Закарпатській області існує Центр підтримки підприємництва, діяльність якого обмежується інформаційною підтримкою, забезпеченням бізнес-консультаванням суб'єктів МП, підприємців-початківців та всіх бажаючих відкрити власну справу, підвищенням їх фінансової грамотності та професійних навичок ведення бізнесу. Основне завдання Центру полягає в наданні безкоштовної інформаційно-консультаційної підтримки.

Діюча в Закарпатській області ПММП не тільки не виконує в повному обсязі покладені на неї функції, але й «відтягує» істотну частину коштів державної фінансової підтримки. Нині можна говорити про незадоволення суб'єктів МП інфраструктурою.

Нерозвиненість інфраструктури, неякісний сервіс разом з високими цінами, спрямованість на ведення комерційної діяльності – все це дискредитує ідею підтримки й розвитку МП в області.

Сьогодні можна виділити низку факторів, що перешкоджають розвитку ПММП в Закарпатській області.

1) Інформаційні фактори:

– відсутність широкої та доступної інформації про інститути підтримки малого бізнесу як державної, так і приватної форми;

– невисока довіра (або взагалі її відсутність) у суб'єктів МП до наявних заходів підтримки.

2) Інституційні фактори:

– в Закарпатській області представлено не весь необхідний спектр інститутів підтримки підприємництва;

– виробнича та інноваційна компоненти в розвитку елементів інфраструктури підтримки малого бізнесу практично відсутні.

3) Ресурсні фактори:

– розв'язання задач розвитку інфраструктури підтримки істотно обмежується недостатністю можливостей ефективного та якісного забезпечення фінансовими, майновими ресурсами суб'єктів, що становлять інфраструктуру підтримки;

– недостатня кваліфікація працівників суб'єктів інфраструктури підтримки підприємства, у зв'язку з чим якість надаваних послуг інфраструктурою підтримки МП невисока.

4) Організаційні фактори:

– відсутність чітких орієнтирів в розвитку інфраструктурного забезпечення як системи, немає можливості визначити справжні потреби в інфраструктурному забезпеченні суб'єктів малого бізнесу та сформулювати напрями розвитку;

– відсутність комплексного регулювання процесів розвитку системи інфраструктурного забезпечення як єдиного цілого.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши стан МП у Закарпатській області, можемо зробити висновок про збільшення кількості МП в економіці області, нарощування обсягів реалізації, зростання кількості працівників, зайнятих у сфері МП, що є показниками їх ефективного функціонування та високого рівня розвитку малого бізнесу в області на цьому етапі. Проаналізована структура МП у Закарпатській області є стабільною протягом останніх трьох років. Розглянута ситуація дала змогу припустити, що в Закарпатській області сформувалися сприятливі умови для залучення громадян до економічної діяльності та розвитку підприємницьких структур малого бізнесу, проте чинна в Закарпатській області ПММП не виконує повністю покладені на неї функції.

Окремого дослідження потребує питання фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV; редакція від 17 червня 2018 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 3. Ст. 23.
3. Про Національну програму сприяння розвитку МП в Україні: Закон України від 21 грудня 2000 року № 2157-III; редакція від 10 червня 2012 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV; редакція від 4 квітня 2018 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>.
5. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI; редакція від 4 квітня 2018 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
6. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Доброва Н. Складові елементи ІПМП на регіональному рівні. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць / за ред. М. Зверякова (гол. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). Вип. 2. № 57. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. С. 179–186.
8. Ольвінська Ю., Самоєнкова О. Розвиток інфраструктури малого і середнього бізнесу в Україні. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
9. Головне управління статистики по Закарпатській області: офіційний сайт. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>.
10. Державна регуляторна служба України: офіційний сайт. URL: <http://www.drs.gov.ua/category/regionalni-novyny/zakarpatska-oblast>.
11. Ужгородська обласна рада: офіційний сайт. URL: <http://rada-uzhgorod.gov.ua>.
12. Державний реєстр фінансових установ України Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: офіційний сайт. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-finansovyykh-ustanov.html>.